

עומקא דפרשה

- מאבד עצמו לצורך
- חובל בניתוח ודיאטה
- חובל ומקלל עצמו
- מבייש עצמו
- תגובות לגליון סוכות

- מסיני של אברהם
- האיסור לחבול בעצמו
- גדרי דין חובל בעצמו
- מאבד עצמו לדעת
- שער הציון

פר' נח - בענין חבלה בעצמו
בס"ד ערש"ק ל' תשרי תשע"ב

בענין האיסור לחבול בעצמו

הרב ישראל אליהו גולדנבל

כתוב בפר' נח (ט, ה): "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" וגו' וביאר רש"י, אע"פ שהתרתי נטילת נשמה בבהמה את דמכם אדרוש מהשוּפך דם עצמו (לנפשותיכם אך החונק עצמו בלא להוציא דם אדרוש) ובפשטות מדובר על הוצאת דם בקטלא.

ויש לחקור מה הדין בהוצאת דם לחבלה האם אסור מהתורה או לא, וזה תלוי בפשט הסוגיה בב"ק דאיתא בגמ' בב"ק (דף צ) במשנה, שמרה עומדת על פתח ביתה וכו' אמר לו לא אמרת כלום שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור, אחרים שחבלו בו חייבים. ובגמ' שם ואינו רשאי לחבל בעצמו (בתמיה), והתניא יכול נשבע להרע בעצמו ולא הרע פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע, ומשני אמר שמואל אלש בתענית (פי' שלחבול בעצמו באמת אסור ולהרע שהשבועה חלה הכוונה על תענית). ואיתא שם עוד, והתניא איזהו הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וכו' אלא תנאי היא דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבול בעצמו ואיכא למ"ד רשאי לחבול בעצמו. ומקשה הגמ' מי הוא המ"ד שאינו רשאי לחבול בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ר"א אומר מיד נפשותיכם את דמכם אדרוש "ודלמא קטלא שאני", אלא האי תנא הוא שמקרעין על המת ולא יותר מדי דהוי בל תשחית וכש"כ גופו שעובר משום בל תשחית. ומקשה הגמ' ודלמא שאני בגדים וכדבר חסדא שכשהיה מהלך בין הקוצים היה מרים חלוקו ואע"פ שהיה נשרט אמר זה מעלה ארוכה (הגוף) וזה אינו מעלה ארוכה (הבגדים), אלא האי תנא הוא ר"א הקפר שאומר שזו חוטא שציער עצמו מן היין, ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו בכל גופו עאכו"כ, עכ"ד הגמ'.

וברמב"ם (פ"ה מחובל ומזיק ה"א) כתב אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו ולא החובל בלבד אלא כל המכה דרך נציון עובר (ובפשטות מכה היינו בלי דם וחובל היינו עם דם), שניא "לא יוסיף להכותו" אם הזהירה התורה בהכאת החוטא ק"ו למכה את הצדיק. (ובאיסור לחבול בעצמו לא כתב טעם האיסור ובפשטות אין דרך נציון בכה"ג). ובפ"ה משבועות ה"ז כתב הרמב"ם "נשבע להרע לעצמו כגון שיחבל בעצמו אע"פ שאינו רשאי שבועה חלה עליו ואם לא הרע חייב משום שבועת ביטוי", ומעיר שם הרדב"ז דלכאורה הול"ל שלא תחול השבועה מכיון שאינו רשאי לחבול בעצמו וחז"ל בנשבע על מה שמושב מר סיני שלא חל, ותרץ מכיון שאי"ז מפורש בקרא אי"ז נקרא שנשבע על מה שמושב, מהר סיני ואף שעבר אדאורייתא - עד כאן תו"ד. (וזה ודאי שלמד שלמסקנת הסוגיה לא נשאר "ואך את דמכם" שזה על קטלא, ולכן אי"ז מפורש בהדיא דאפשר דלפינן דאו מבל תשחית ואינו בהדיא או מאשר ציער שזה ודאי לא בהדיא, ולפיכך זה רק אינו רשאי ולא אסור (אמנם ברמב"ם בחובל - מזיק כן כתב אסור) וביסוד זה בתב הר"ן בנדרים (דף ח') בד"ה הא קמ"ל שמה שלא מפורש בקרא אע"פ שאסור מן התורה חלה שבועה ע"ז וכן כתב בחי' בשבועות דף כ"ט).

במאירי בסוגיא בב"ק כתב דמה שאינו רשאי לחבול בעצמו מן התורה הוא שנאמר אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ושמה תאמר דווקא בהריגה (בדחיית הגמ' ודלמא בקטלא) הא בחבלה מנין ת"ל וכיפר עליו מאשר חטא על הנפש. וא"כ למד שזה גילוי ע"ז. ובד"ה שאחרי"ז לענין שבועה כתב ששבועה חלה עליו מכיון שאי"ז מצוה גמורה אלא אסור וקרא אסמכתא בעלמא וכבר ביארנו שכל שהוא איסור סופרים שבועה חלה עליו ומשמע בדברי הרדב"ז (אמנם צ"ב לפרש איך זה מסתדר אם הד"ה הקודם שטרח להסביר שמן התורה הוא שזה גילוי ע"ז וכו') ויעוין בלחם משנה בהלכות דעות (פ"ג ה"א) ובדברי הרמב"ם שאסור להתענות סתם שהאריך הרבה בענין הלימוד מנזיר, ובא"ד כתב דלשמואל אסור לחבול בעצמו (חבלה זה במוציא דם) מדאורייתא או משום אך את דמכם וגו' או משום בל תשחית ולמד שמ"ד זה נשאר בלימודי הגמ' ולא הסכים עם דחיות הגמ' דקטלא שאני או דבל תשחית דגופא עדיף ובאמת למ"ד זה שבועה לא תחול ויעו"ש

המשך בעמ' 5 << שהאריך הרבה בענין.

היתר מסיני של אברהם לכבשן האש

הרב יהושע אושינסקי

בסוף פר' נח על הפס' וימת הרן על פני תרח אביו (יא, כח). כתב רש"י "מדרש אגדה י"א שע"י אביו תרח מת, שקבל תרח על אברהם בנו לפני נמרוד וכו' והשליכו לכבשן האש", ע"ש. ויסודו במד"ר (פלי"ה יג) אמר ליה [נמרוד] מלין את משתעי, אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך בתוכו, ויבוא אלוה שאתה משתחוה לו ויצילך הימנו, וכו'. וע"י פסחים ק"ח. בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש וכו'.

ויש לעיין, איך הותר לאברהם אבינו להפיל עצמו לכבשן האש, הרי בן נח אינו מצווה על קידוש ה', וברמב"ם בהלכ' יסודי התורה פרק ה' ה"ד כתב, דכל מי שלא נאמר בו יהרג ואל יעבור ומוסר עצמו הרי זה מתחייב בנפשו, והטעם משום **איסור חובל בעצמו**. וא"כ בכ"מ שאין חיוב מסירות נפש, א"א להחמיר על עצמו בזה, מכיון שעומד לנגדו איסור חבלה דילפינן מאך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, כמבואר בב"ק צא ע"ב. (ובמהרי"ט בדרשותיו סוף פר' תולדות כתב דאף לדעת הנמוק"י דאדם גדול רשאי להחמיר על עצמו, המ בישראל שחייב בקידוש השם, וממנו ילמדו לקדש ש,ש בפרהסיא, אבל בבן נח שאינו מצווה על קידוש השם גם הנימוק"י יודה לרמב"ם).

וכתב בספר פרשת דרכים (בדרוש הראשון), דע"כ צריך לומר דאברהם אבינו דן עצמו כבן ישראל ולא כבן נח, ובן ישראל מצווה על קידוש ה'. אולם מוסיף שם, דזה ניחא רק אם נאמר דיצאו בני"מ מגדר בני נח אפי' להקל והותרו בדברים שנאסרו עד עתה, אבל אם נאמר כשיטות שיצאו מגדר בני נח רק לחומרא להוסיף על עצמם חומרות כישראל (וכמש"כ הרא"ם) אכתי קשה, דלא הותר לו לנהוג כישראל ולהפיל עצמו לכבשן האש.

ועיין בפרשת דרכים (בדרוש השני בד"ה ודע) דכתב בשם המהר"ש יפה, דגם לבן נח מותר למסור עצמו על קידוש ה'. וביאר שם מהר"ש יפה, דאפי' לרמב"ם, דהמוסר עצמו במקום שלא חייב מתחייב בנפשו, זה רק בישראל דנחשב חובל בעצמו. אבל לבן נח יש היתר גמור למסור עצמו, דלא דמי שאר עבירות אצל ישראל לאיסור ע"ז אצל בן נח, דאף שבזה ובזה לא מצווה על קידוש ה', מ"מ באיסור ע"ז אף שלא חייב למסור עצמו, מ"מ הרשות בידו, ולא נחשב חובל בעצמו, דסו"ס עומד לנגדו איסור ע"ז. משא"כ בישראל בשאר עבירות, לא רק שאינו חייב למסור עצמו, אלא דאף נאסר בזה, וממילא אסור משום דחובל בעצמו.

והוכיח את דבריו ממה שמבואר בב"ר בסוף פרשתנו, וז"ל ואך את דמכם, יכול כחנניה מישאל ועזריה, ת"ל אך. ותמוה דהרי דין זה של מסירות נפש נלמד מואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך, דאפי' נוטל את נפשך, ואמאי נצרך המדרש לדרוש דין זה מאך את דמכם. וע"כ צ"ל דמבבל נפשך נלמד על ישראל שמחוייב למסור עצמו, אולם מאך את דמכם, ילפי' לבן נח, דאף שאינו מצווה בקידוש השם, מ"מ אם מסור עצמו לא יתבע על חובל בעצמו, והרשות בידו למסור את עצמו. (ואינו כד' המהרי"ט שבה"ב אין שום היתר למסור עצמו אף לד' הנימוק"י, ופשוט).

ולפי"ז מיושב שפיר איך מסר אברהם אבינו את עצמו, דממנ"פ הותר לו, דאם דינו כישראל היה מצווה על קידוש ה', ואם דינו כבן נח רשאי להחמיר על עצמו, דבן נח אינו מצווה על חובל בעצמו. [אלא די' להוסיף, דאף אם נימא שכן נח יכול להרג על קידוש ה', כל זה כשנמצא בפני עשרה ישראל, אבל בפני בני נח אין מצות קידוש ה' (וכ"כ הרמב"ן סוף פרק בן סורר) וא"כ הדרא קושי' לדוכתא (ועיין מנחת חינוך רצו, כט)].

מקור האי דינא דאסור לאדם לחבול בעצמו הוא בגמ' בבבא קמא צא, ב. אי משום האי דרשא 'ואך את דמכם מאת נפשותיכם אדרוש' שנדחית בסוף, ואי משום רבי אלעזר הקפר שדרש את 'וכפר עליו מאשר חטא' והלכה זו נפסקה ברמב"ם [חור"מ פ"ה ה"א] ובטוש"ע [סימן ת"כ סעיף לא]. ויש לדון האם החובל בעצמו עובר על איסור תורה ממש או שמא רק דינא דרבנן איכא בהו. ומלשון השו"ע 'אין רשאי' משמע שאין בהו איסור גמור. ויעויין בשדי חמד [מערכת אלף אות מא] שהביא בשם ספר חסידים שיש בהו איסור תורה, אך לא כתב איזה איסור, ובשם ציין כי אין בהו כל איסור.

אמנם נראה להוכיח דבחובל בעצמו יש איסור תורה גמור של 'לא יוסיף' האמור בחובל בחברו.

נתן לו רשות להכותו

הנה ברמב"ם הנ"ל מוזכר כי "כל המכה אדם מישראל וכו' דרך ניציון, הרי זה עובר בלא תעשה". ובאחרונים האריכו לדון לאור הגבלת הרמב"ם 'דרך ניציון', האם איסור זה נאמר גם כאשר נתן לו חברו רשות להכותו. ובמנחת חינוך [מצוה מח] הביא דבאופן זה אינו עובר על כל איסור. אמנם בשולחן ערוך הרב [ח"ה, הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד], כתב בזה יסוד מכוון: "אסור להכות את חברו אפילו הוא נתן לו רשות להכותו, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו". כלומר גופו ונפשו של האדם אינם ברשותו שלו, וממילא שאין לו כל בעלות עליהם להיתרם בחבלה. ובספר לאור ההלכה [עמוד תיד] הביא לשון הרמב"ם בהל' רוצח פ"א ה"ד "ומוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח, ואפילו נתן לו כל ממון שבעולם, ואפילו רצה גואל הדם לפוטרו, שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקב"ה". וראה שם עוד שמכאן השימוש בלשון 'ואך את דמכם נפשותיכם אדרוש' האמור במאבד עצמו לדעת, שהלשון 'דרשה' לא שייך אלא בתביעת דבר של אחרים, ועל כן במאבד עצמו לדעת שייך שפיר לשון זה, שכן מלבד העבירה שעבר המאבד עצמו, גם פגע בדבר שאינו שלו.

לאור חידוש זה, נראה כי החובל בעצמו, לאחר שהוברר לנו על ידי רבי אלעזר הקפר שיש בזה איסור, הרי שלא שונה דינו מחובל בחברו, שכן גופו לגבי עצמו לא נחשב לקנינו ואינו בבעלותו, ונחשב כאילו הכה אדם אחר. כיוון שכן יעבור החובל בעצמו על איסור בל תוסיף בדיוק כמו זה החובל בחבירו.

לפי זה ידוייקו מאד דברי הרמב"ם שכלל את חובל בעצמו וחובל בחברו בחדא מחתא "אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו... הרי זה עובר בלא תעשה". והעירו דמפני מה כללם הרמב"ם יחדיו, והלא רק בחובל בחברו הכה איסור לאו, אמנם להאמור, גם חובל בעצמו שייך לקטגוריא זו ועובר גם כן בלאו.

חובל להנאתו

ובעקבות דברי בעל השו"ע הרב צריך לומר שמה שכתב הרמב"ם 'דרך ניציון' אין כוונתו שרק כאשר היתה החבלה דרך ניציון עובר בעשה, דבאמת גם בחובל בעצמו שאז לא הוי דרך 'ניציון' אסור, דסוף כל סוף אין גופו ברשותו, אלא דהרמב"ם בא רק לאפוקי שכאשר נעשתה המכה לצורך רפואה כהאי דסנהדרין פד, ב' ב'ן מהו שיקיז דם לאביו, לא חשיב 'לחובל' מאחר שאין לזה שם של 'חבלה' אלא של 'רפואה'. ועל פי זה יש לפשוט את מה שנסתפק בספר חמדת שלמה כתובות לב, א, האם באונס בתולה נחשב 'לחובל בחברו' או שמאחר שלא נתכוון דרך ניציון אלא להנאתו בלבד לא חשיב 'לחובל', ולפי הנ"ל צריך לומר שחשיב 'לחובל' שסוף כל סוף חבל גופו של חברו, ובודאי לא דמי לרפואה שאין לה שם של 'חבלה'.

פסול לעדות

קיי"ל שהחובל בחבירו פסול לעדות [ראה רע"א בגליון שו"ע סל"ד, ס"ד], שהרי עבר על לאו שיש בו מלקות, וגם אם ניתן לתשלומין מכל מקום העברה בעיקרה מחייבת מלקות אלא שהממון פוטרו. ויש לדון, האם בחובל בעצמו גם יפסל לעדות. והנה לפי מה שנתחדש לעיל שיש בהו איסור תורה של לא יוסיף, ורק שאין בהם מלקות ותשלומין הרי שבאנו לדון האם בעבירת לאו שאין בה מלקות נפסלים לעדות, ובפשטות אינו פסול אלא מדרבנן. אמנם כעת מצאתי בר"י פרלא לרס"ג [ל"ת מז-מח] שכתב שיש בהו גם חיוב מלקות כמו במקלל עצמו, ולפי זה יהיה פסול מהתורה ועדיין צריך תלמוד.

המאבד עצמו לדעת מלבד שהוא חוטא וייענש על כך כדכתיב 'ואך את דמכם נפשותיכם אדרוש', כתב הגר"י פערלא בסה"מ לרס"ג (ל"ת נט עמ' 112, ועשה יט עמ' 286), שעובר בזה גם על הלאו "לא תרצח", ולמד כן מלשון הפסיקתא (פסיקתא רבתי [איש שלום] פייסקא כד, דיבורא שתייתאי), דאיתא שם: "לא תרצח - לא תרצח, לא תעשה הדים (צורך) [רוצח] עליך. [גי' הרז"ו 'רוצח עליך'. והרד"ל והזרע אפרים גורסים 'צורח עליך'. וקרוב לזה במדרש הגדול יתרו כ, גי' 'צווח עליך']. מעשה באשה אחת שהיו לה שני בנים, עמד אחד מהם והרג את אחיו. מה עשתה, נטלה דמו ונתנה בצלוחית, כל זמן שהיה הדם תוסס ידעה שהוא חי, וכיון שנח ידעה שהוא מת. אמר רבי אבא בר כהנא שני שערים יש לשאול, אחד פנימי ואחד חיצוני, כל מי שהיה נהרג בלא רשות, בא ומשלים את שנותיו בחיצון, הדא הוא דכתב אני אמרתי בדמי (חיי) [ימי אלכה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי] וגו' (ישעיה לח, ט), אמר הקב"ה מי הורגו ועושקני ועושה אותי כאכזרי".

וביאר הגר"י פערלא, שמכיון שהפסוק 'לא תרצח' נדרש אף ללא תרצח, היינו לא תרצח עצמך, נמצאת למד שההורג עצמו עובר על לאו דלא תרצח. ומכאן הקשה על דברי המנחת חינוך שכתב שההורג עצמו אינו אלא באזהרה ד"ואך את דמכם" וגו' אולם לא עובר על איסור לא תרצח, ומדברי הפסיקתא מוכח שאף הממית עצמו עובר בלאו זה.

וקשה, שהרי לכאורה אין להוכיח מלשון הפסיקתא דבר לענין הממית עצמו. שהרי בכל דברי הפסיקתא לא מובא אלא מאמרים המדברים בהורג את חברו, ולא בהורג את עצמו. שהרי הלימוד לא תעשה הדם צורח עליך מדבר בהורג את חברו, שמלבד הלאו החמור של רציחה, למדים שדם הנרצח צורח עליו, [ואף לגירסאות האחרות, יש לפרש הפסיקתא בהורג חברו]. וכן המעשה בבני האשה ובתסיסת הדם, מדבר על רוצח אחיו ודורשים שיש כעס בדם. וכן דברי רבי אבא, שמי שנהרג בלא רשות, דהיינו שלא ברשות ביי"ד, משלים הנרצח את חיינו בשער החיצון. וכפי שאמר חזקיהו כשנטה למות מחוליו, שיפקוד ה' את יתר שנותיו בשערי שאול, היינו בשער החיצון, ואף דרשה זו אינה אלא ברצח את חברו. ואף את סוף דברי הפסיקתא שמהפסוק בישעיה נדרש שהקב"ה אומר על רציחת האדם "מי הורגו ועושקני ועושה אותי כאכזרי", אין כוונת הפסיקתא אלא ברצח את חברו, ולא עוסקים כאן בהורג עצמו כלל. וצ"ע.

והמרחשת (ח"ג ליקוטים חדשים מכת"י כט אות א) הביא ראייה לדברי המנחת חינוך שלא עובר ההורג עצמו על לאו דלא תרצח, מהגמ' בסנהדרין (פו, א) דאיתא שם: "אזהרה לגונב נפש מנין, רבי יאשיה אמר מלא תגנוב (שמות כ, יב), רבי יוחנן אמר מלא ימכרו ממכרת עבד (ויקרא כה, מב). ולא פליגי, מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא חשיב לאו דמכירה. תנו רבנן, לא תגנוב - בגונב נפשות הכתוב מדבר. אתה אומר בגונב נפשות או אינו אלא בגונב ממון, אמרת, צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, דבר הלמד מעניינו, במה הכתוב מדבר בנפשות, אף כאן בנפשות". "דבר הלמד מעניינו - אם אי אתה יודע במה הכתוב מדבר, צא ולמד מפרשה שכתוב בה, ולפי הפרשה הוא נכתב אצלה, וכאן במה כל הענין מדבר, בנפשות, לא תרצח ולא תנאף, כל אלה חייבי מיתות בית דין, אף לא תגנוב בגניבה שיש בה מיתת בית דין".

ומוכח, שאין לאו דרציחה על ההורג את עצמו, שהרי אם יש על זה לאו דלא תרצח כדעת המהר"י פערלא, מהי ראיית הגמרא שמדין דבר הלמד מעניינו למדים, שכשם שרציחה היא לאו שיש בה מיתת ביי"ד אף לאו דגניבה כן, הלא אף ברציחה שייך אופן שלא יהיה בו מיתת ביי"ד, וכגון הרוצח עצמו. אלא ודאי, הרוצח עצמו אינו עובר בלאו דלא תרצח.

והמנחת חינוך הביא ראייה שהמאבד עצמו לדעת אינו עובר בלא תרצח, מדברי הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ב), שכתב: "כל ההורג חבירו בידו, כגון שהכהו בסייף או באבן הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש, הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו, הרי זה נהרג בבית דין". ובה"ב כ'

אך את דמכם לנפשותיכם

תנן בב"ק ז: החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור. ובגמ' צא: מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו וכו' דתניא ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, ר' אלעזר אומר מיד נפשתיכם אדרוש את דמכם. ודלמא קטלא שאני וכו', אלא האי תנא הוא דתניא וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה.

וכתב המאירי ז"ל זה שביארנו במשנה שאין אדם רשאי לחבל בעצמו, מן התורה הוא, שנאמר אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, שמה תאמר דוקא בהריגה הא בחבלה מנין, ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכו'. ומבואר דלהל' האיסור מב' המקראות הנ"ל, [ומשמע דחבלה של מיתה מאך את דמכם, וחבלה של צער מניזיר, וכ"מ בתוד"ה אלא האין]. והר"ן שבועות (י' ד"ה מלקין) כי דחבלה של מיתה נפק"ל מתרי קראי, מאך את דמכם ומהמשמר לך ושומר נפשוך (שהיא אזהרה למקלל עצמו, וכ"ש לחובל), ועי' בתשו' חת"ס (ח"ח סי' ל) שביאר עפ"ז הסוגיא בב"ק.

עי' פנים יפות פר' ראה עה"פ בנים אתם, דאיסור לא תתגודדו הוא דוקא במת, דבלא זה בלא"ה אסור משום אך את דמכם, (ויישב בזה קו' הרמב"ן על רש"י ע"ש). ועי' תומים כז, סק"א דהוא בכלל ושומר נפשוך מאד.

ואי בתוספתא ב"ק פ"ט ה"א וכשם שחייב על נזקי חבירו כן הוא חייב על נזקי עצמו הרק וטש בפניו כנגד חבירו ותלש בשערו מקרע כסותו וכו' פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים שנא' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. [וכע"ז בילקו"ש פר' נח (ס), ועי' ס' חסידים סי' תרעו].

מאבד עצמו לדעת

כתב רש"י בפס' ואך את דמכם לנפשותיכם (ט,ה), - את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו, [לנפשותיכם - אף החונק עצמו אע"פ שלא יצא ממנו דם]. והוא עפ"י הגמ' הנ"ל בב"ק צא: לרבות הממית את עצמו. וכ' רש"ק בס' החיים (סי' רכט פ"ח) דכיון דילפי' מהכא ע"כ דהוא איסור עשה, ואין בו ל"ת.

ועי' בר"ן שבועות (י' ע"א מד"ה ד"ה מלקין) דמבואר שהנשבע להמית את עצמו הוא שבועה לעבור על ד"ת ממש דמקרא מלא דבר הכתוב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש.

עי' בנין ציון (קעג) דבכלל האיסור של מאבד עצמו משום אך את דמכם, הוא גם כשמוסר עצמו למיתה שיהרגוהו אחרים [כהא דאברהם באור כשדים ותמר, עי' פרשת דרכים דרך האתרים א' ד"ה הכלל העולה]. אך בארחות חיים (שהובא בב"י יו"ד קנז) בשם י"א, מבואר דההיתר של חנניה מישאל ועזריה הוא משום מסור עצמן ביד אחרים ולא פגעו בעצמם.

איסור חבלת אבר

פלוג' דתנאי לגבי חבלת אבר, דאיכא מ"ד בב"ק (שם) דמותר לחבול בעצמו, (ועי"ש בתוד"ה אלא תנאי), וכן בשבועות כז ע"א. והרמב"ם פסק לאיסורא, בהל' חובל ומזיק פ"ה, א - אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו. (ועי' הל' שבועות פ"ה, יז). וכן העתיק השו"ע (ח"ומ תכ"לא) את ל' המשנה "שאינו רשאי".

ולדעת הר"י מיגש משמע דאף חייב מלקות, שכ' בתשו' (קפו) דאין הפרש בין מצער עצמו למצער חברו [ואין לדחות דכוונתו לענין חיוב ממון וכל' התוספתא (לעיל) וכשם שחייב על נזקי חבירו כן הוא חייב על נזקי עצמו, דאיירי שם בעצם המעשה דהוא איסור]. וכ"מ בתוס' שבועות לו. (ד"ה ושמו). ואין להק' מל' המשנה דחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור, שכ' התוס' (ב"ק צא): דלאו לענין מלקות נאמר, אכן מד' התוס' גופא מוכח דס"ל דאין מלקות, ע"ש. ועי' בביאור הגרי"פ בל"ת מז-מח (ח"ב עמ' מו) מה שתמה על שי' הר"י מיגאש.

אך הטור כי בשם הרמ"ה דאינה הלכה אלא רשאי האדם לחבול בעצמו. והגר"פ (שם מז): כי שכ"ד הרי"ף והרא"ש [ושכ"כ בפלפולא חריפתא על הרא"ש (טו אות ר)], והביא עוד דכ"נ בד' הרמב"ן בפר' נח שפי' הפס' במיתה בלבד, ועי"ש שדייק כן בד' עוד ראשונים.

המהרש"ל (יש"ש פ"ח נט) כי דהלכה שאסור לחבול ולבייש עצמו, והוכיח כן מהרי"ף והרא"ש. וכ"פ בשו"ע הגר"ז נזקי הגוף ס"ד. ועי' שד"ח ח"א (עמ' 27) דהוא אסור מדאורייתא. ועי' פתחי חושן נזיקין פ"ב ב' והע' ז.

אין לאדם בעלות על גופו

כי הרדב"ז בהל' סנהדרין פ"ח ה"ו על מ"ש הרמב"ם שגזיה"כ שאין מלקין אדם בהודאת פיו, דאפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קניינו, אלא קנין הקב"ה, שנאמר הנפשות לי הנה (יחזקאל יח), ולכן ל"מ הודאתו בדבר שאינו שלו, ומלקות פלגא דמיתה הוא. [ועי' רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד דהנפש היא קנין הקב"ה].

וכי הר"י מיגאש בתשו' (קפו) התורה לא התירה לאדם שיצער עצמו ואין הפרש בין מי שיצער נפשו או מי שיצער חברו [ועי"ש שכ' כעין ד' הרדב"ז דהוא טעם שאין מלקין עפ"י הודאת עצמו]. ומקורו מהא דנזיר שחטא במה שציער עצמו מן היין, כ"ש מי שמצער עצמו מעוד דברים (וכנ"ל דהוא מקור דין חובל בעצמו).

ועי' בשו"ע הגר"ז נזקי גוף ונפש ס"ד - אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו, ולא לביישו ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל או משתה. אא"כ עושה בדרך תשובה וכו'. (עי' לק' בענין חובל לצורך). [ויל"ע מתענית כב: דהאיסור לסגף עצמו ("נשמה שנתתי בך החייה") הוא רק מצד שמא יצטרך לבריות, ע"ש ולא מצד אך את דמכם]. ועי' משנ"ב סי' רכה סק"ט מצוה לאכול מכל דבר, להראות שחביב עליו בריאתו של הקב"ה.

ועי' מור וקציעה (שכחו), דכופין על חולה להתרפא וכל אדם מוזהר על כך משום לא תעמוד על דם רעך [ואין הדבר תלוי בדעתו של חולה ואינו נתון ברשותו לאבד עצמו].

חבלה לצורך

כי התוס' ב"ק צא: (ד"ה אלא האי) שאסור לחבול בעצמו אפי' לצורך. והיש"ש (פ"ח סי' נט) כי דאף לצורך ממון אסור.

ועי' פנ"י דבמקום צורך גדול מותר לחבול בעצמו, כדאשכחן בשאול, והפלוג' היא רק בצורך קצת. וכ"מ בשו"ע הגר"ז (הנ"ל) דמותר לצורך כשם שמוותר בדרך תשובה.

וכי הרשב"א בב"ק דלצורך נחת רוח אסור, כמו דקריעה על המת אסורה אע"פ שנהנה בו שעושה נחת רוח ליצרו, כ"ש חובל בעצמו.

עי' מ"ש המקנה בקידושין (פב). על מ"ש דקיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה, דהטעם שאברהם לא מל עצמו קודם שנצטווה (קו' הרא"ם יז,כה), הוא משום איסור חבלה בעצמו, שהיה מצווה בו כיון שנא' לב"נ בפס' אך את דמכם, (וכ"ה בפנים יפות פר' לך לך). [ועי' מש"ח פר' וישלח דמשו"כ התחייבו אנשי שכם מיתה, כיון שמלו עצמם שלא לשם גירות, ובכה"ג לא הותרה חבלה, וא"כ נתחייבו מיתה משום שעברו על אך את דמכם].

והאדר"ת על בעה"ט בפר' מקץ (מאנה) הק' עפ"י המקנה, במה דאי במדרש שיוסף כפה את המצרים למול, ולכאוי איכא בזה איסור של חובל בעצמו דגם ב"נ מצויים בזה, ויישב דהאיסור הוא רק בחבלה בלא שום תועלת, אבל כשמצויים בגזירת המלך אין איסור.

בשו"ע הגר"ז הנ"ל כי דכשעושה בדרך תשובה מותר, שצער זה טובה היא לו להציל נפשו משחת, ולכן מותר להתענות לתשובה. ועי' שבו"י (ח"ב קיא) בענין מי שעבר עבירה חמורה וקיבל ע"ע ד' מיתות ביי"ד, דאף הממית עצמו בדרך תשובה לא ייחשב בכלל מאבד עצמו לדעת.

מבייש ומבוזה עצמו

בגמ' ב"ק צא רע"א מבואר דאדם רשאי לבייש עצמו, אכן עי' ברש"י דמשמע שהוא רק למ"ד שאדם רשאי לחבול בעצמו. אבל אם אסור לחבול אסור גם לבייש. [וכן משמע ממסק' הגמ' דילפי' מניזיר שאסור לצער עצמו, דלכאוי מצד צער אין חילוק בין חבלה לבושת, ואדרבה י"ל דצער הנפש חמור מצער הגוף].

וכן מבואר בתוספתא ב"ק (פ"ט ה"א) דאי' כשם שחייב על נזקי חבירו כן הוא חייב על נזקי עצמו הרק וטש בפניו כנגד חבירו ותלש בשערו מקרע את כסותו משבר את כליו מפזר את מעותיו בחמתו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים, שנא' ואך את דמכם וכו'. [ופי' המנחת יצחק שם דכ"ז דוקא בפני חברו שע"ז מתבזה בפניו, דבינו לבין עצמו אין שום בושת]. וכ"כ בשו"ע הגר"ז (נזקי גוף ונפש ס"ד) - אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו, ולא לביישו.

אך המאירי בב"ק כתב דאף שחובל בעצמו אסור, "מכל מקום לענין בושת ופחיתות אם אינו קפיד על עצמו ומפחית ומבייש עצמו רשאי". ויל"ע במש"כ אם אינו קפיד אם כוונתו שאינו מקפיד אע"פ שמתבייש [ופליג על כל הנ"ל], או דלא קפיד כלל כיון שמפחית את עצמו וא"כ לגביו אין בזה שום בושה, [ובזה כו"ע יודו שמוות, שהרי בלא"ה כבוד וזיוון תלויים בסוג האדם כדתנן בריש החובל (פג:) הכל לפי המבייש והמתבייש].

מאבד עצמו לצורך

אי ב"ר נח פל"ד (יט) - אך את דמכם לנפשותיכם, להביא את החונק עצמו, יכול כשאלו ת"ל "אך", יכול כחנניה מישאל ועזריה, ת"ל אך. והביאוהו הרא"ש במו"ק (פ"ג צד), והריטב"א בע"ז (יח), המאירי במו"ק (כט). ופי הריטב"א ששאלו היה מתיירא שמא יעבירוהו על דת, [ועי דע"ז כאן].

ועי בתוס' ע"ז יח. (ד"ה ואל) אומר ר"ת דהיא שיראים פן יעבירוהו עכו"ם לעבירה, אז הוא מצוה לחבל בעצמו כהא דגיטין (נז): גבי ילדים שנשבו לקלון והטילו עצמן לים. ועי שבו"י (ח"ב קיא) שביאר את כל המקומות שמצינו בגמ' איבוד עצמו לדעת.

וכ' הריטב"א שם, ומכאן לומדים לשחוט הנערים בגזירות מפני העברת הדת. והאר"ח (ד) כ' דיש אוסרים, [וכ"ה בדעת זקנים לבעלי התוס' פר' נח, דמשמע שאסור להרוג אף בכה"ג שירא שיעבירו על דת, ע"ש]. וביאר האר"ח דלפ"ז הילפו מ"אך" שאסור להרוג עצמו, וחנניה מישאל ועזריה מסרו עצמן ביד אחרים ולא פגעו בעצמם, אבל שאלו איה"ג דשלא ברצון חכמים עשה. והביאו הב"י ביו"ד קנזא, (בבד"ה). וכ' ע"ז בשכנה"ג (כא) דא"א לומר כן על שאלו בחירי ה'; אלא הותר משום שידע דבלא"ה יהרג במלחמה שהרי א"ל שמואל מחר אתה ובניך עימי.

אך עי בתוס' ב"ק שם (ד"ה אלא האי) דבכלל איסור אך את דמכם הוא גם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא. וצ"ל דס"ל במדרש דההיתר דוקא כשאלו וכמ"ש השכנה"ג שידע בבירור שהולך למות, או כמ"ש המתנו"כ (על המדרש) דהיה ירא מחילול ה'.

מאבד עצמו אין לו חלק לעוה"ב

המהרי"ט בכתובות (קג): והפנ"י בב"מ (נט) נקטו כדבר פשוט שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב, אכן לא נמצא לזה מקור מפורש בדברי חז"ל, כמו שהעיד היד המלך (הל' אבל א"א), "ורגיל בפי כל המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב, ודבר זה לא נמצא בשום מקום בגמרא בבלי וירושלמי, וגם חפשיית בכל מקום שירא מגעת במדרש רבה ובתנחומא ובבמדרש הנעלם ולא מצאתי מקור מזה".

וכ' שם היד המלך דיש רמז מגיטין (נז): בילדים שנשבו לקלון ששאלו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי עוה"ב, ואין הכוונה שטבעו ע"מ לקבל פרס שבשכר זה יזכו לעוה"ב, אלא ששאלו אם ינצלו מעונש דהמאבד עצמו לדעת, ובכ"ז יזכו לעוה"ב. וכ"כ הערוה"ש (הל' אבלות סי' שמה).

ועי תו"ט בסנהדרין (פ"י מ"ב) שתמה אמאי לאחיתופל אין חלק לעוה"ב. והנה אחיתופל איבד עצמו לדעת (ש"ב זכג), ומוכרח מהתו"ט דזו אינה סיבה שאין לו חלק לעוה"ב. ויתירה מזו כ' היד המלך (שם) דמהגמ' גופא מוכח דיש חלק לעוה"ב שהרי לא הביאו בגמ' מקור לאחיתופל שאין לו חלק מחמת שחנק את עצמו.

המהרי"ט שם תמה על הא דאי' (בכתובות קג) דההוא כובס שלא היה באשכבתיה דרבי, הפיל עצמו מהגג ומת, ויצאה בת קול דמזומן לחיי עוה"ב. וק' דהרי אין לו חלק לעוה"ב. ועי' ביד המלך (שם) שביאר דבאמת ייענש על מה שהפיל עצמו, רק דהוא בכלל כל מי שהשתתף באשכבתיה דרבי שמזומן לעוה"ב.

בס' אבן ישראל עה"ת ביאר הטעם דהמאבד עצמו אין לו חלק לעוה"ב דאינו חמור יותר מרצח אחרים, אלא הוא מצד מ"ש הר"מ בהל' תשובה (פ"ג ה"ו) דבג' עבירות אם עבר עליהם ולא עשה תשובה אין לו חלק לעוה"ב, וא' מהן הוא רציחה, נמצא דזה שרצח את עצמו הרי לא עשה תשובה אח"כ כיון שמת, ולכן אין לו חלק לעוה"ב.

הנכסת עצמו לסכנה

עי' ערול"ג כריתות (כה). דבכלל האיסור של אך את דמכם, הוא שאסור לסכן את עצמו. [ועי' נוב"ת (יו"ד י) שאסור להסתכן משום ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אבל לפרנסה מותר להסתכן קצת, כמ"ש בב"מ (ק"ב). לגבי שכיר, עה"פ ואליו הוא נושא את נפשו, מפני מה עלה בכבש ומסר עצמו למיתה. ועי' אג"מ חו"מ ח"א קד דההיתר בסכנה רחוקה].

אכן יש לדון מהו הגדר שמסכן א"ע, דבאופן שמכניס עצמו למצב שתתכן בו סכנה אח"כ, כ' הבנין ציון (קלז) שהולכים אחר הרוב, ולכאוי ה"ה הכא דל"ח שמסכן עצמו. וכן יש להוכיח מהרמב"ם בהל' דעות (פ"ד ה"ט) שאין ראוי לאכול ממאכלים המזיקים שהם סם המוות לגוף, ע"ש. ולכאוי אי נימא דכל הסתכנות היא בכלל האיסור, הול"ל שהאוכל מאכלים מזיקים עובר באך את דמכם. ועי' דמ"ש הערול"ג הוא רק שבאותו מעשה שעושה יש סכנה מיידית. [ולכן מותר לצאת למלחמה ול"ח מאבד עצמו לדעת, וכבר האריכו בזה].

הרב מנחם וינטר

פסק הרמב"ם בהל' חובל ומזיק פ"ה ה"א אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישאל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך ניציון או ביזיון הרי זה עובר בל"ת שנא' לא יוסיף להכותו אם הזהירה התורה בהכאת החוטא ק"ו למכה את הצדיק ע"כ. והנה אע"פ שפסק כאן שאסור לחבול בעצמו, מ"מ פסק לענין שבועת ביטוי שאם נשבע לצער את עצמו עובר על שבועת ביטוי אע"פ דהוי מושבע ועומד, ותירץ הר"ן בשבועות וז"ל ואע"פ דבפרק החובל אמרינן דאין אדם רשאי לחבול בעצמו מדרשא אתיא לן וכל דליתא מן התורה מפורש לא מקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול עליו שבועה.

והאבי עזרי הלכ' דעות פ"ג הקשה ל"ל להר"ן לומר משום דלא כתיב מפורש בתורה הרי זו גמ' ערוכה בהחובל צא: שאיסור חובל בעצמו נלמד מנזיר לפי ר"א הקפר שהמזיר עצמו מן היין נקרא חוטא, ובכל אופן חלה הנזירות ולא קרינן ביה מושבע ועומד. ולכן כתב לבאר דמה שהגמ' הביאה את ר"א הקפר זה רק ללמדנו שהאדם אינו בעלים על עצמו וזה הכוונה חוטא ומאחר שאין הוא בעלים על עצמו הרי הפך להיות כאילו אחר א"כ כל החובל בעצמו חשיב כאילו חבל בחברו והרי לגבי חברו יש פסוק אחר לא יוסיף וזה הוא הפסוק שמביא הרמב"ם בהלכ' חובל ומזיק ואין הוא מביא את הפסוק של ר"א הקפר, ומבאר האבי עזרי אחרי שאמרנו שכל המזיק עצמו חשיב מזיק חברו א"כ למה באמת חלה השבועה הרי חובל בחברו כן כתוב מפורש לכן כתב הר"ן שכיון שאינו מפורש בהדיא אלא מכח לימודו של ר"א הקפר לכן לא חשיב מושבע ועומד.

ויש להבין במש"כ הרמב"ם המכה אדם כשר דרך ניציון או ביזיון דמשמע שברשע ששם דיבר הכתוב אם הוסיף להכותו חייב אפילו שלא בדרך ניציון אבל בכשר זה רק דרך ניציון או כפי הגרסא ביזיון וחוץ מזה מהוא הק"ו הרי אחרי המלקות הוא נחשב לאחיק כמו שכתוב באזהרה ונקלה אחיק לעיניך, וצ"ל שהרי המלקות באות לאדם כדי לבזותו ולגרמו לו שיחזור בתשובה ולכן אחרי שסבל הנידון כאלה ביזיונות ברשות התורה א"כ כל מכה נוספת חשיב דרך ביזיון ולכן אסור בכל אופן להוסיף להכותו אבל אדם כשר מישאל אם אינו עושה בדרך ניציון ובזיון אין חברו מרגיש כל כך מבזוה ולכן צריך שיהיה דרך ניציון או ביזיון.

באגרות משה חו"מ ח"ב סי' ס"ה ס"ו דן בכמה ענינים המצויים שלכאוי יש לאסור משום איסור חבלה בעצמו, וכדלהלן:

א. בענין אדם שעושה **דיאטה** לכאוי הרי הוא חובל בעצמו, ומצינו בתוס' שלמאן דאמר שאסור זה אפילו אם היה לאדם צורך בזה כגון באותה אישה שביישה את עצמה ע"י שטפחה שמן על ראשה סמוך לביתה וכן ההורג את עצמו בשביל שום דבר שירא או המקרע על המת יותר מדאי אפילו שיש בזה צורך והינו משום שבמקום של צער בעצם הצורך לא מפחית מהצער ולא עוזר לאדם להתגבר עליו אבל כאשר מדובר בצער של תאוות האכילה אם יש כנגדו צער של הרצון להיות יפה מכריע רצון זה את הצער הזה ואין הוא מרגיש בצער הגוף לכן מותר לו לצער את עצמו, לכן כתב שגם הצער שהם מצד ביטול התאוות צער זה מותר אפילו להרווחת ממון כי הצער השני יותר גדול והוא מחליפו בצער ממנו אבל אם מדובר בצער של רעבון ממש כנגדו כל צער הרבה יותר קטן ואין הצער השני מחליף את צער הרעבון.

ב. עוד דן שם על עשיית **ניתוח** לצורך נוי, שזה חבלה ממש שהרי אין לומר את החילוק שאמרנו קודם כי כאן מדובר בצער בעצם ששום צורך לא יבטל את הצער הזה, ועל כך כתב האג"מ דכיון שהרמב"ם צריך דרך ניציון או ביזיון א"כ כאשר חובל לצורך יופי או נוי אין כאן ניציון או בזיון, וביחוד לפי מש"נ שגם המכה וגם החובל מדובר בדרך ניציון ובזיון, כי מקור הדין הוא בחיוב מלקות להמוסיף להכותו. ובזה בא לישב את ראית הרמ"ה לשיטתו שפסק שמותר לאדם לחבול בעצמו והשטמ"ק כתב שראיתו מהא דרב חסדא כאשר הלך במקום קוצים העלה את בגדיו שלא יקרעו ולא היה אכפת לו בגופו שמצטער רואים שמותר לאדם לחבול בעצמו אבל לפי דברי הרמב"ם שכל האיסור הוא דרך ניציון או בזיון אין מכאן ראיה שהרי אצל רב חסדא לא היה דרך ניציון ולא דרך בזיון. ועי' שם בסי' ס' בענין שרט לנפש וגם בענין הקזת דם לאבי ע"ש באריכות רבה.

ג. בח"א סי' קג דן בענין **תרומת דם** כאשר אין החולה לפנינו דהיינו שאין כאן פיקו"ג, אלא מכינים לעת שיצטרכו והאדם עושה את זה לצורך הרווחת ממון וכאן הרי לא נוכל לומר את החילוק בענין הדיאטה כי כאן מדובר בחבלה ממש בכל אופן רוצה הגארות משה להתיר כי מצינו בזמן הגמרא שעשו הקזת דם לצורך קצת כמו שהגמ' אומרת להקל על האדם והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות דעות הלכ' יח' שיקיז כאשר צריך לזה ביותר ולאחר חמישים לא יקיז כלל בכל אופן רוצה להתיר שהיום עושים הרופאים את זה בלי שום צער לכן אפשר שאין לאסור חבלה זו והרוצה להקל אין למחות בו.

בענין חובל ומקלל עצמו

הרב יעקב הירשמן

א. מסקנת הגמ' בב"ק (צ"א:): תנאי היא דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו. והנה בגמ' שבועות (ל"א:) אמרינן על דין המשנה "המקלל עצמו וכו' עובר בלא תעשה", שדין זה הוא דברי הכל, ומפרש בגמ' המקור שאסור לקלל עצמו מהפסוק (דברים ד' ט') "רק השמר לך ושמור נפשך מאד", שהמקלל עצמו אינו שומר את נפשו, אלא להיפך, מזיק לעצמו.

ומקשה שם התוס' (ד"ה ושמור נפשך מאד): **תימה בקללה דברי הכל חייב וחובל עצמו איכא פלוגתא** (ב"ק צא:), **חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מוהשמרו מאד לנפשותיכם.**

ב. התומים (סי' כ"ז סק"א) מבאר דלהרמב"ם לא קשה קושיית התוס' מאי שנא חובל ממקלל, דבאמת סובר הרמב"ם דלא שנא, וכשם שנחלקו אם מותר לחבול בעצמו כך נחלקו נמי אם מותר לקלל עצמו, ומה שאמרה הגמ' על דין המשנה שהמקלל עצמו עובר ב"לא תעשה", הוונה רק על ר"מ וחכמים שנחלקו שם במשנה אם במקלל אביו ואמו חייב אפי' בכינויים, על זה אמרה הגמ' דשניהם מודים שמקלל בעצמו עובר ב"לא תעשה", אבל מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו ה"ה דרשאי לקלל עצמו.

ג. ונציע בעזהש"י מנין לו לתומים המהלך הזה ברמב"ם, דהנה אזהרה לקללת אביו ואמו ילפינן בסנהדרין (ס"ו:) מאלוקים לא תקלל, ומפורש בגמ' שא"א ללומדם מלא תקלל חרש, דמה לחרש שכן חרשותו גרמה לו, ופרש"י מתוך שהוא שפל הזהירה התורה מבלי לצערו. והרמב"ם בהלכות ממרים פ"ה ה"ד כתב דקללת אביו ואמו נלמד מלא תקלל חרש, וקשה דהרמב"ם סותר דברי הגמ'. ועל קושיא זו נחית התומים לבאר דעת הרמב"ם.

ד. ונראה ליישב, דבלא"ה עמד הכס"מ במה דאמרינן בשבועות לו. בסתמא דמקלל חבירו ילפינן מן מקלל חרש גרידא, ואילו בסנהדרין אמרינן דא"א ללמוד ממנו שכן חרשותו גרם ליה וצריך בנין אב, וכ"כ התוס' (סנהדרין ס"ו: ד"ה מאי) דהגמ' דשבועות נראה כסותר.

ולכן נראה להרמב"ם דהתוס' (שם בסנהדרין) הקשה (על מקלל אביו ואמו) דניליף ממקלל חרש ומקלל עצמו דמוזהר מן קרא דהשמר לך ושמור נפשך, ותו ליכא למימר שכן חרשותו גרמה ליה דמקלל עצמו יוכיח וכו', ועיין שם שדחוק.

וס"ל להרמב"ם במשנה"ק התוס' בשבועות הנ"ל, איך אמרינן מקלל עצמו לדברי הכל חייב דכתיב שמור נפשך וכו', הא חובל עצמו דגם כן נכלל בשמור נפשך, ומ"מ אמרינן בב"ק דף צ"א (ע"ב) דאית ביה פלוגתא דתנאי, וס"ל להרמב"ם בזה דבאמת הא דאמרינן דברי הכל אין פירושו דליכא שום תנא דחולק בזה, רק הכוונה לר"מ וחכמים דפליגי במשנה בקללת אב ואם אם בעינן שם מיוחד דוקא, וע"ז אמרינן דבהך לא פליגי, וכן משמע שם להדיא ברש"י (ד"ה ודברי הכל), ועיין מהרש"א, אבל באמת המ"ד בב"ק דחובל בעצמו רשאי, אף מקלל עצמו סבירא ליה דרשאי, וכקושית התוס' דמאי שנא.

וא"כ קושיית התוס' הנ"ל דהא דאמרינן בסנהדרין דדרשינן מן אלוקים לא תקלל ולא אמרינן כקושיית התוס' דניליף מן מקלל וחרש ומקלל עצמו ניחא, דבגמ' ביקש לומר אוקימתא לכל תנאי, דאין בזה באזהרת למקלל אביו ואמו חולק כלל, ואילו הוא אמרינן דיליף מן מקלל עצמו הוה קשה, דהניחא למ"ד דחייב אבל למ"ד חובל בעצמו רשאי והוה הדין למקלל מאי איכא למימר, ומנא ליה אזהרה למקלל אביו ואמו, ולכך ילפינן מן אלוקים לא תקלל וכו', אבל בסוגיא דשבועות דקאי על המשנה (שם לה.) דלכו"ע מקלל עצמו חייב, ואתיא כהך תנא בב"ק דהוה תנא דרבי עקיבא במשנה דחובל בעצמו חייב מן שמור נפשך וכו', והוה הדין למקלל, אם כן שפיר אמרינן דילפינן מחרש דליכא למימר מה לחרש שכן חרשותו גרמה ליה דהא מקלל עצמו יוכיח, וכק"ו התוס'. וגם הרמב"ם בהלכות חובל (פ"ה ה"א) ובהלכות סנהדרין (פכ"ו ה"ג) פסק דחובל בעצמו חייב והוה הדין למקלל עצמו, ואם כן שפיר ילפינן מחרש, ולכך כתב בהלכות ממרים דילפינן מחרש ואתי שפיר.

ה. ומבאר התומים עוד תמיהה שמתיישבת לפי כ"ז, דהנה כתבו התוס' (סנהדרין ס"ו: ד"ה מאי) דמקלל חבירו ילפינן מן בנין אב דקללת אביו וחרש, דליכא למימר שהן משונים, דאב אין משונה וכו', עכ"ל. והרמב"ם פכ"ו מסנהדרין (ה"א) כתב, למה נאמר חרש שאפילו זה שאינו שומע ואינו מדבר ולא נצטער בקללת זה לוקה על הקללה זו, וכ"כ הטור (ס"א), והק' הכס"מ (שם ד"ה ולא) והב"ח (שם) אדרבא הא אמרינן בגמ' מה לחרש שכן חרשותו גרמה לו, הרי דיותר מסתבר לחייב על קללת חרש מן קללת כל אדם, ותיריך ה"ה דבאמת קללת כל אדם לאסור ילפינן מבנין אב מאביו וחרש כמו שכתבו התוס'. רק אם כן דבאמת חייב על קללת כל אדם למה נאמר חרש, אלא כמו שכתבנו דאפילו חרש דלא נצטער בקללה מכל מקום חייב.

ומקשה התומים: ויפה תירץ הב"ח בכוונת הטור, דיש לומר דסבירא ליה כתוס' דקללת אביו ילפינן מן אלוקים לא תקלל, והדר ילפינן קללת כל אדם מן בנין אב מאביו וחרש. אבל אין זה עולה ישוב בדברי הרמב"ם דכתב בהלכות ממרים פ"ה ה"ד דקללת אביו ואמו נלמד ג"כ מלא תקלל חרש ולא מן אלוקים לא תקלל, ואם כן אין בנין אב דאביו וחרש.

ומסיק התומים בסו"ד: ואם כן השתא דילפינן מחרש קללת כל אדם, קשה למה נכתב באמת חרש, וצריך לומר לכל שכן דאפילו חרש שאינו מצטער בקללה וכו', וכמו שכתב הב"ח ואתי שפיר.

באיסור לבייש עצמו

הרב יצחק ליסיצין

בב"ק צ: תנן מעשה... גילתה את ראשה... ובא ר"ע... א"ל... החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי. וכתב ביש"ש (שם סי' נט) נראה דהלכה כמתניתין שאסור לחבול ולבייש בעצמו. וא"כ אפילו לצורך אסור, דהא מעשה דר"ע לצורך ממון היה ואפ"ה אר"ע שאינו רשאי לחבול בעצמו. עכ"ל. וכן פסק בשו"ע הגר"ז (נזקי גוף ונפש סעיף ד) שאין לאדם רשות על גופו כלל לביישו. אבל עמש"כ ביש"ש דאפילו לצורך ממון אסור לביישו, כתב צע"ג מדאמר רב לרב כהנא פשוט נבלה כו'.

ולעד"נ ליישב עפמש"כ על זה הרשב"ם ב"ב ק"י א' ואין כאן חילול השם כלל ולא קרינא ביה ומשניאי אהבו מות דדרשינן ליה בת"ח שיש רבב על בגדו, אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין כאן גנאי. עכ"ל. מבואר שבאמת אי"ז גנאי אפילו לת"ח, אלא שלפי הורגל רב כהנא בכבוד [כבקדושין ת. דרב כהנא דגברא רבא הוא מיבעי ליה סודרא ארישיה עד ששוה לו ה' סלעים], לכן קשה לו הדבר, כלשון רב לר"כ (בפסחים ק"ג). ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא "וסניא" בי מילתא. ובכהאי גוונא שרי ליה לותר על כבודו ולהתגבר על קושי ופשוט נבלה בשוקא. והאיסור לבייש עצמו הוא רק במה שהוא בושה אצל כל אדם כפריעת ראש אשה בשוק שבמשנה הנ"ל.

בשו"ע (או"ח יג ג) כתוב אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול, "לא יסירנו" מעליו עד שיגיע לביתו דגדול כבוד הבריות. לא כתב "רשאי שלא להסירו", אלא הלכה היא שלא יסירנו אפילו רוצה להסירו ולבייש עצמו, כי אסור לבייש עצמו.

בענין האיסור לחבול בעצמו

המשך מעמ' 1:

ובחינוך במצוה מה לגבי מכה אביו ואמו כתב עונש למדנו אזהרה מנין, ותיריך דמבל תוסיף. ובמנ"ח שם כתב, ונראה לענ"ד דזה שחייבה התורה במכה אביו או אמו או בחבירו זה דווקא בלא רשות אבל אם אומרים לו שיכה או יקללם אינו עובר בלאו הזה ואינו חייב לא מלקות ולא מיתה ובסו"ד כתב ומה דהסתפקה הגמ' לענין להקיצ דם אם מותר או אסור והר"ז מרצון צ"ל דאירי שלא מרצונו ומ"מ מסקינן דפטור דכלל אופן ע"ז נעשית לו רפואה ומה שלא התירו האמוראים לבניהם להוציא קוף דחששו שמא יוסיפו בחבלה שלא לצורך בשוגג שלא מרצונו אבל אם אביו מוחל ומצוה להכותו נראה דאינו חייב כלל וכן בחבירו ואינו עובר כלל ואע"פ שלא מצאתי דבר זה מפורש מ"מ הסבירא נותנת כן, כן נראה לענ"ד ברוך.

ועי"ש בהגהות שהביאו בזה מח' אם מועיל מחילה במקום בזיון, והביאו שם מהגר"פ פערלא שלא רק שפטור אלא שמותר וכדמשמע מהרמב"ם (פ"ה מחובל ומזיק הלכה א') דאינו עובר רק דרך נציון ומשא"כ אם הרשה לו, בפשטות הכוונה שאין בל תשחית בכה"ג (וזה תמוה ביותר דהרמב"ם שם מתחיל שאסור לאדם לחבול בעצמו וא"כ כ"ש שאינו רשאי לומר לאחרים שיכוהו ואולי יש לחלק דחבלה זה כשמוציא דם ומשא"כ הכאה שמצד בל תוסיף שזה בלי דם וע"ז אפשר לתת רשות אמנם במנ"ח משמע שדיבר אפי' במוציא דם ששאל ממקיז דם והוצאת קוף, ובחינוך גופא כתב שכל האיסור באביו ואמו זה רק כשמוציא דם וצ"ע) ובעצם דברי המ"ח לכאורה אם אדם אינו בעלים על חבלתו כ"ש שאינו יכול לרשות לאחרים שיחבלו בו. וברש"ש (במגילה דף כ"ח ע"א) בד"ה אלא תקרי משנאי כתב דאף שכתב סו"א שיכול למחול על הכאתו כדמשמע בגמ' הכני ופצעני פטור אי"ז מוכח כלל שפטור זה מותר, אלא לענין תשלומין, ובאמת זה אסור משום בל תשחית דלא עדיף מדידיה גופא דעובר ורואים שלמד כלחם משנה שלהלכה נשאר שאסור לחבול מהתורה ולא כדחיית הגמ'.

והיוצא לדיון, ללחם משנה והרש"ש נשאר למסק' שאינו רשאי דאסור מהתורה לחבול בגופו לרדב"ז ולר"ן אסור מד"ם (מהתורה ולא מפורש) במאיירי יש להסתפק בדבריו ולמ"ח מותר לכתחילה. ותלוי איך למדו למס' הסוגיא האם נשארו הדחיות או לא.

ובטור סי' כ' (ל"א) הביא החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור, (כסתם מש"נ) והרמ"א כתב שאינה הלכה כדברי המנ"ח, ובשיטמ"ק הביא שראיית הרמ"א להתיר ממעשה דר' חסדא שאמר שאין ע"ז בל תשחית כיון שזה מעלה ארוכה וזה לא. ויש שרצו לדחות ששם השאלה כשעומדות לפניו שתי בריות או קלקל את גופו או להפסיד את ממונו שבשתיים עובר על בל תשחית אז עדיף גופו שמעלה ארוכה וכו' ומה שאין כן לחבול סתם שאסור אפילו בשביל להרוויח ממון וכן נצטרך לומר לשאר הפוסקים, שלכאורה איך פוסקים כסתם משנה שזה נגד מעשה רב ששעה רב חסדא. ובפשטות רואים שהפסד ממוני גם לא מתיר שהרי כל סוגיא זו נכתבה ששמרה עומדת על פתח ביתה ושם הרי רואים שרצתה להרוויח את השמן, וצריך לומר ששם זה היה רווח שרצתה להרוויח את השמן ולא התירו אלא כשה מניעת הפסד ולא בשביל להרוויח.

במש"כ הגר"ר ישעיהו קרלינסקי (עמ' 4) בענין נוי סוכה, שמעתי מהרב יהושע יגל זצוק"ל שנוי של הדפנות נחשב נוי של הסכך. כמו שאם אדם שם תמונה בחדר הרי"ז מייפה את כל החדר.

ובמש"כ הרב יהושע אושינסקי, (עמ' 7) בשאלה הידועה שאדם ישן אם חייב בסוכה, דישה פטור מכל המצוות. יש להקשות מתוס' סנהדרין מ"ז שישן אפשר להקריב עליו קרבן, וכן מצאתי שהעיר בשדי חמד. אמנם ר' יצחק אלחנן נוקט שמי שישן פטור מתפילין ולכן אין איסור היסח הדעת בישן בתפילין ורק משום גזירה שמא יפיה, עי' יומא דף ח בתוס' ישנים שאיסור היסח הדעת זה רק במי שחייב בתפילין ולכן שבת ויו"ט שלא זמן תפילין אין איסור היסח הדעת וכן קטן הקשה הגר"ז אין מחנכין אותו לתפילין הרי לא שייך שלא יסיח דעת. ותי' הרב מיה לפי הנ"ל שקטן פטור מתפילין, ויותר נראה שר' אלחנן לשיטתו בחגיגה כ"א שהיסח הדעת לגבי תומאה רק מי שבידו לא להסיח דעת.

הרב אליעזר יחיאל קונשטט מר"י קול תורה

לצערנו נשמטו כמה שורות במאמרו של הרב שמחה הולנדר (בעמ' 17) בענין עובר לעשייתן בנטילת ד' מינים. מובאת בזאת ההשלמה [עם תוספת דברים בקיצור להבנת הענין], כלשונו:

בנוגע לסברא של מרן הגר"צ פראנק דבכל מצוה יש שני חלקים, א. מעשה המצוה, ב. קיום המצוה דלכן היכא דהתכוון לא לצאת בהגבהת הד' מינים המעשה הוא מקיים ורק דחסר בקיום המצוה עכ"ד, דסברא זו הוא רק לפי מה שכתב ר' אלחנן בשם ר' חיים [קוב"ש ח"ב סי' ל"ד] וכיוון לזה ר' שלמה [ר"ה סי' א'] לחלק בין המ"ד מצוות צריכות כוונה למ"ד מצוות אינן צריכות כוונה היכא דכיוון לא לצאת, דבמצוות צריכות כוונה חסר בעצם מעשה המצוה דהכוונה הוי חלק מפרטי המצוה דכמו שצריך לולב הדסים וערבות צריכים גם כוונה משא"כ למ"ד אינן צריכות כוונה זה לא פרט בעצם המצוה דאפי' היכא דהתכוון לא לצאת ואנן נוקטין שלא יצא זה עדיין לא נק' שחסר בעצם מעשה המצוה אלא דהוי רק חסרון בקיום המצוה אבל לפי מה שהוכיח ר' ראובן [בסוכה סי' ט'] מהטו"א ורעק"א שהם לא מסכימים ליסוד הזה אלא דהם סוברים דהטעם דמצוות אינן צריכות כוונה הוא כיון דסתמא הוי כמכוון ולכן היכא דיש לו כוונה הפכית זה כבר לא הוי סתמא יוצא שאין הבדל בין מ"ד מצוות צריכות כוונה למ"ד אי"צ כוונה ובשניהם היכא דכיוון בפ"י לא לצאת חסר לא רק בקיום המצוה אלא גם במעשה המצוה ולפי"ז כבר א"א לומר סברת ר' צבי פסח פרנק ונשאר ק' דלא היה מעשה לקיחה בשעת קיום המצוה היכא דמגביה הד' מינים ומכוון לא לצאת.

וע"ז הבאתי הנהגת הגה"צ ר' שריה דבילצקי דבאמת חשש לזה ומיד אחרי הברכה הניח הד' מינים על השלחן ואז הרים אותם עוד פעם ועשה הנועניעים כדי שיהא מעשה לקיחה בשעת החיוב.

הרב שמחה הולנדר

במה שדן הרב צבי רותן (עמ' 8) על תפיסת הסכך באזיקונים, מצד מעמיד בדבר המקב"ט, דנראה לו דחשיב בית קיבול. א. עי' תוס' (שבת יז. סוד"ה ועל) דבכה"ג שא"א להוציא הדרבן אא"כ ישבר בית קיבולו לא חשיב תו בית קיבול. וכך האזיקונים אחר שנתפס א"א לפרקו לשימוש חוזר. ב. כיון שעשוי מפלסטיק, כבר נחלקו אם מקב"ט. ג. שמעתי להעיר דכיון שפסול מעמיד בדבר המקב"ט, הוא משום שמה יבוא לסכך בו, ה"ה כשאניו מקב"ט אלא שאינו גדו"ק, ג"כ אית ביה פסול מעמיד, ופלסטיק עשוי מנפט ואינו גידו"ק.

הרב יצחק ליסיצין

במש"כ הרב יצחק ליסיצין (בעמ' 23) שיונה נתנבא במוציו"ט ראשון של סוכות ומיד ירד ליפו, העירו שא"א לילך מירושלם ליפו בחצי לילה, והשיב ד"ל דכיון שהיה בורה, הלך בגמלא פרחא, כבימות קטז, ופרש"י הולך מהר כעוף פורח. ועי' פדר"א פ"י שבחמישי בשבת ברח יונה [והרד"ל (אותיות א' כ"ד) כתב בו ביום שברח הטילוהו לים ובלעו הדג כשהיו סמוך ליבשה כדכתבת]. והרי א"א להיות א' דחומ"ס ביום ה' כי לא אד"ו ראש וי"ל

דכשקידשו ע"פ הראיה אירע כזאת, כבמנחות צט: חל יוה"כ בע"ש. והר"א וילנר העיר מתוס' פסחים (צה: סוד"ה טעון) דמחוייבים לאכול שלמי שמחה בכל יום ברגל, ורק ביו"ט ראשון שחל בשבת משמחו בכסות נקיה ויין ישן. וא"כ איך יצא מירושלם וביטל מצוות אלו. וגם ע"ז י"ל דקיבל הוראת שעה לצאת מא"י ועי"ז ייאנס מקיום מצות שמחה.

עוד כתב הרב יצחק ליסיצין בשם אאמו"ר שליט"א שהעיר איך יצא מירושלם ליפו בלילה הרי אין לת"ח לצאת יחידי בלילה, ולא אשכחן שלקח מלויים עד יפו. וי"ל דודאי סבר שעושה מצוה בבריחתו למונע חילול השם שלא יאמרו נביא שקר הוא כשישובו ולא תתקיים הנבואה, כמבואר בפדר"א. כי אם א"ז מצוה, הרי אין מפליגין לדבר רשות ג' ימים קודם שבת (שבת יט). וכ' תוס' חולין צא: דשלוחי מצוה אין נזוקין, ויכול לצאת יחידי. וא"כ י"ל דלמונע חילול ה' מתיר להכניס עצמו לאונס ביטול אכילת שלמים ולינה.

במש"כ ידידי הרב לוי גרוסברד (בעמ' 16), לדון איך מכרו את ביתם לקניית אתרוג, והרי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש [ומש"כ לדון אי הוא איסור ממש, ע"ע בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"א ס"ו ס"קמג)]. ותיירץ דשמתא זקנים היו והשאירו כדי פרנסתם. ולכאורה קשה, וכי ידעי כמה חיי? ולכן נראה דס"ל כמ"ש החזו"א (קדושין סימן קמח) דלעולם חייב להפריש חומש למצוות, וכל שלא הפריש ואכל את מה שהרוויח, כשבאת מצוה ליזו חייב בה עד כדי מה שהיה חייב להפריש. וע"ע בשו"ת שבת הלוי ח"ד (סימן סד) ובקובץ מבי מדרשא (חלק כה עמ' לג והלאה). ומיירי בכה"ג שלא הפרישו במשך הרבה שנים, ולכן השתא היו מחוייבים לתת את ביתם לשלם אתרוג. ובר מן דין עי' בס' מור וקציעה (סימן תרנו) שנראה דס"ל שצריך לבזבז כל ממונו על מ"ע.

הרב משה פרץ

מה שכתב הרב אי"ש פרידליס (עמ' 13) בביאור "ומטייל בסוכה" מיסושה"ע שהולך אדם לפעמים הילך והילך ולפעמים יושב אף שלא בשעת אכילה ושתייה. ומהגר"ז זילברשטיין שליט"א שיש הידור שתהא הסוכה גדולה שאפשר לטייל בה. ע"כ. הנה ל"טייל" ב' פירושים, א - הליכה (הערוך), וכן פרש"י (בחקתי כו יב) והתהלכתי בתוכם - אטייל עמכם. ב - לשון שחוק ושעשוע, כפרש"י יומא יט: ד"ה והפג, טייל... שחוק לנו פעם א' על הרצפה להפיג שיתך. וכלשון חוכא ואטלולא. וא"כ כשנפרש ומטייל בסוכה, מְשַׁחֵק, אי"צ לזה מקום יותר מלאכילה ושינה. וגם כשנפרש הליכה, אפשר לפרש על הליכה בריקוד בעיגול, כביבמות "מטיילי ביה חינגא" כמש"א שעתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וסגי בסוכה שאפשר לעשות בה הקפות. והריב"ן פ"י "מטייל עם אורחיו ואוהביו בסוכה", וניתן לפרשו בג' האופנים הנ"ל.

הרב יצחק ליסיצין

מה שהביא הרב אי"ש פרידליס לפרש "מטייל בסוכה" דהיינו לשון הילוך, יש להעיר דאף שמצינו כמה פעמים בש"ס דלשון טיול הוא לשון הליכה כמ"ש בערוך ע' טייל א', מ"מ מצינו ג"כ טיול מלשון שעשוע והנאה, א' בב"ב צא ע"ב הוּו מטיילין טליא וטליתא, ופי' רשב"ם מטיילין - משחקין. ב' בסוכה נג ע"א לוי הוּו מטייל קמיה דרבי בתמני סכינא. וכן ברש"י יומא יט ע"ב טייל - שחוק לנו, ושם מעסיקין אותו בהפיגותם ובטיוליהם. וכן בתר"י ברכות טו ע"ב מדפי הרי"ף גבי רוקק שאינו עושה דרך גאווה וטיול. וכן מצינו הרבה לשון טלולי מל' משחק כבכתובות סא ע"ב דמטללי בגורייתא קטנייתא, ופירש"י משחקת בכלבים דקים. וכן בקידושין כא ע"ב כי הויתו ביה מר שמואל באיסקנודרי אטלליתו, ופירש"י משחקין בפספסין. ונראה שהכל שורש אחד, טיול וטלולא, אלא דהערוך מחלק בהדיא בין ע' טייל לבין ערך טלל, אמנם הוא גרס בב"ב צא: מטלל טליא וטליתא, וכן בסוכה נג מטלל קמיה דרבי, אבל לגירסתנו "מטייל", וכן לפי מה שמצינו בל' הראשונים הנ"ל, יתכן לפרש מטייל בסוכה מלשון שעשוע והנאה.

הרב אלקנה גלעזר

דרושים לחברותא לזמן חורף הבעל"ט

טלפון	שעה	מקום	נושא
052-7451481		עדיף ש"ח	גמ' נשים
054-7836000		גר במודיעין, גמיש	גמ' ב"ק
9298517	11:00-1:00 חלקי	עדיף איזור היכל יצחק	גמ' נזיקין
052-7630461	8:00-9:00	ברכפלד	גמ' עדיף יבמות
9790869		ברכפלד	ברכות/חזרה יבמות
054-4737360	פעמיים בשבוע 11:30-1:00	חפציבה, בביתי	גמרא
054-8485609		ברכפלד	גמרא, בהספק
054-8414585			מועד, דף ליום
9760861			גמ' בהספק
054-8442987		זכרון משה	גמ' (בכל שפה)
9744391	5:00-7:00	בית תפילה, ג.דרומית	גמ' ופוסקים
9760868		רשב"י	מפעל הש"ס
054-8402217	11:00-1:00	חפציבה	גמ' מסדר מועד או מ"ב הל' שבת
054-8457657	6:00-7:00		דף היומי
9763175	9:45-12:45	קמח	פתוח/ דף היומי
054-8445116	10:00-12:30		פתוח
050-4166947	יום ו' - שעה	ביכ"נ שאגת אריה	מ"ב הל' שבת
052-7113600		המרכזי	טוש"ע ח"מ
054-8407310		זכרון משה	הל' שבת מ"ב
052-7623112			מ"ב ח"ג
9743984		משך חכמה	שהיה והמסנה טוש"ע בעיון
054-9729402		בוקר וגם אחה"צ	ח"מ לטונטר רבני
052-7678646			טוש"ע או"ח עם הרבה חזרות
054-3031919	8:15-9:30	פתוח	פתוח
6326387	6:00-6:30	בטלפון	פתוח
054-8424322	10 עד 1	קמח	פתוח
050-4213666		משכן אהרן, נתיה"מ 101	פתוח
052-7664200	6:30-7:00	אהבת תורה ברכפלד	שיעור גמ' חולין עיון קל
	7:05	נתיבות המשפט 111	שיעור דף היומי
0504168069	9:30-10:15	עמל התורה מניח 7	שיעור ני"ך - ישעיה
054-8415279	9:30-12:00	פתוח	מחפש שיעור דף היומי (כל שפה)
057-3133772	8:30		מחפש שיעור דף היומי
050-4123974		כולל בית שלום	ב"מ פ' אלו מציאות בעיון
052-7623364	5:30-7:00	בית יצחק	תחילת מס' שבת
052-7122782	4:15-7:00	נתיה"מ, דרומית	גמ' רש"י הספק באנגלית
054-8413093	5:30 - 4:15	נאות שמחה	בבא בתרא, עמוד ליום
050-4116367		ביכ"נ נאות שמחה	מפעל הש"ס דף ליום
9790869		ברכפלד	כיצד מברכין/ יבמות, סוטה
054-8442987		פתוח	פתוח
054-8459820		עדיף גבעה דרומית	גמ' בהספק
9763175	4:00-6:00	קמח	פתוח/ דף היומי
9760868		רשב"י	מפעל הש"ס
054-8427799	6:00-7:00		קידושין בעיון
052-7124329	4:00-6:00	מרומי שדה 13	גמ' שבת בקיאות
052-7324862	5:00 - 3:00	גרין פארק	גמ' מגילה
9108045		ישיבת דברי אמת	גיטין
054-8485609		רשב"י	דף היומי
050-4194919	1:30 עד מאוחר בלילה	בין משובב לקמ"ח	הכנת שיעור ב"ק פ"א, דף היומי, מ"ב
052-7617912	6:00-7:00	גרין פארק	הכנת שיעור משניות זרעים
054-8485609		ברכפלד - וזאת יהודה	הלכה
052-7664885	6:00-7:00	קמ"ח / יוצאי פוניבז'	י"ד
057-3140959		כולל לבו חפץ רח' שאגת אריה	קנין הלכה דרשו - מקוואות
052-7618263		אמצע אבני נור	הלכה / דף היומי
052-7662282	3:00-6:30 חלקי	ברכפלד	עדיפות להלכה
054-8424322	5:30 - 4:00	קמ"ח	פתוח
057-3197565	6:00-7:00	נאות הפסגה	פתוח
054-8463106	7:00-9:00 3/4 שעה	דרכי איש ברכפלד	גמ' ברכות
057-3140959	9:00	פוניבז'	שור שנגח את הפרה
9741548	8:00-9:00	קמ"ח	משניות טהרות
050-4190258	9:00-10:30 חצי שעה	בטלפון	שו"ע כסדר בלי נ"כ
052-7662966	7:00-8:00		גמ' או הלכה
052-7648316	8:00 מ		עדיף משניות או הלכות
9798459	8:30-10:00	קמ"ח	קנין הלכה דרשו
077-9325462	8:30 מ	נאות הפסגה	פתוח
9742237	9:30-10:30	גבעה דרומית	פתוח
050-4150453	9:30-10:15	חסדי אבות ברכפלד	שיעור בהלכות שבת
9742956	7:00-8:00	נתיה"מ 43 מנין אברכים	שיעור חדש כתובות עמוד ליום
050-4104423	7:15	ר"ע 23 בספריה התורנית	שיעור דף היומי
	8:15-9:00	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	שיעור דף היומי
050-4150453		ברכפלד	מחפש שיעור בהלכה
9742101		קרית ספר	מחפשים שיעור חיזוק מעניין בהשקפה

בוקר

אחרי צ"ע

ערב

"אבל השוכר הורג להרוג את חבירו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא, ועון הריגה בידו, וחייב מיתה לשמים, ואין בהן מיתת בית דין". ועוד כ' בה"ג "ומנין שכן הוא הדין, שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך - זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח, את דמכם לנפשותיכם אדרוש - זה ההורג עצמו, מיד כל חיה אדרשנו - זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו, מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם - זה השוכר אחים להרוג את חבירו, ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה, הרי דינם מסור לשמים".

וכתב המנ"ח, שמהרמב"ם מוכח שההורג עצמו אינו עובר בלא תרצח, שהרי פסק הרמב"ם בהלכה ב' שדינו מסור לשמים ואין בו מיתת ב"ד, ונלמד זאת מהכתוב "אך את דמכם", וכפי שכתב בהלכה ג', נמצאת למד שאין בו לאו דלא תרצח.

וקשה, כיצד ניתן להוכיח מהרמב"ם דבר זה, הלא פשוט וברור שלא דן הרמב"ם אם עובר ההורג עצמו בלאו דלא תרצח, אלא פסיקתו של הרמב"ם היא לגבי מידת ההתערבות של ב"ד ברצח זה, ועל זה כתב שדינו מסור לשמים וכפי שנאמר בפסוק לשון 'דרישה', אולם ודאי יתכן לומר שאף הרמב"ם סבר שההורג עצמו עובר בלאו דלא תרצח, ואף סברא היא, שהרי הרג נפש, וכלשון הרמב"ם "כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו". ויש לי אף לדייק את לשון הרמב"ם, שבהלכה ג' שהזכיר דינו של רוצח בגופו, לא הזכיר כלל את הפסוק "לא תרצח" אפילו שאיירי ברצח חבירו, אלא הזכיר רק את הפסוק "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", והטעם לזה הוא משום שאין כוונתו לומר, מי הוא אשר עובר בלאו דלא תרצח, אלא רק דן בהלכות אלו איזה רוצח דינו נגמר בב"ד.

ובאבי עזרי (דעות פ"ג ה"א) כתב שודאי אף ההורג עצמו עובר על לאו דלא תרצח, שהרי הרג את הנפש ועוון הריגה בידו, אלא שעונש מיתה על ידי ב"ד אינה אלא בהורג אדם אחר. ובדומה לזה מצינו בבן נח שהרג בגרמא שנהרג על כך, ואילו ישראל שהרג בגרמא פטור על כך. והביאור בזה, שאף רציחה ע"י גרמא הינה מעשה הריגה, אלא שבישראל יש לימוד מיוחד לפטור אותו מדיני אדם, אבל בבן נח שאין לימוד מיוחד חייב מיתה כיון שנחשב לרציחה ממש. והוא הדין בהורג עצמו, המעשה עצמו הינו מעשה רציחה ועובר על לא תרצח, אלא שלא מקיימים בו מיתה בידי ב"ד.

נמצא לפי"ז, במציאות ימינו, שהנוהג ברכב שלא כפי התקנות שתיקנו המומחים לענינים אלו, או שלא נהג לפי מצב הדרך כפי שהיה ראוי שינהג, ונהרג מחמת כך, עובר בזה לכמה שיטות על לאו החמור דלא תרצח שהוא מג' עברות חמורות דיהרג ואל יעבור, ואף מזהר בזה מ'ואך את דמכם'. ואם הרג חבירו, עובר ב'לא תרצח'. ועיי' עוד מש"כ בסוגיא זו בספרי 'נתיבות חיים - הלכות שמירת הנפש בדרכים' עיוני הלכה ס"ו ושם בהלכות שער א פרק א סעי' ג-ד.

לתשומת לב:
כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת,
לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

הוסיף

אודות המעשה הנודע והנורא שהיה לפני אלף שנים (ד' אלפים תשע"ב) בר' אמנון ממגנצא, דההגמון קצץ פרקי אצבעותיו ושלחו לביתו, וכשהגיע ר"ה ביקש ר' אמנון מקרוביו שישאו אותו לביהמ"ק עם כל פרקי אצבעותיו וכו', וכדהובא בהרחבה ב"אור זרוע" שיליה הל' ר"ה סי' רעו.

וצ"ע, היאך היו שרי לטלטלו בר"ה עם כל פרקי אצבעותיו, הא לכאורה מוקצה הוי, דהא אצבעותיו הוו כעצם ואבנים.

ואע"ג דאיכא נמי על המיטה דבר היתר, דהיינו גופו, מ"מ כיון דבפשטות היה אפשר לנער האצבעות בדרך כבוד בביתו, תו ליכא היתרא לטלטלם אגב דבר היתר, וכדילפינן בשבת בפרק נוטל (הפרק הקטן בש"ס), והכי קיי"ל בשו"ע סי' שט סעי' ג.

הרב שלמה זלמן כהן

לע"נ מו"ר הגאון הגדול רבי משה ב"ר שמואל גפן זצ"ל

נושאי הגלינות הבאים

לך לך - גירות
וירא - ביקור חולים
חיי שרה - שידוכים

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתיבות "עומקא דפרשה":
בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
בג. הדרומית - ביה"כ"נ משובב נתיבות, נתיב"מ 90.
אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
ד"ת בדפים בכת"י ברור מתקבלים עד יום א' בלבד.
בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

הושע נא זית מנשל

"הושע נא זית מנשל". שמעתי לומר רמז נפלא על פי הפסוק "בנוך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", הבנים נמשלו לזית, ועל זה מתחננים ומבקשים "הושע נא זית מנשל", שהבנים לא ינשרו חס ושלום. ואולי אפשר לרמוז בפרשתנו, "הנה עלה זית טרף בפיה", התכוונה היונה לרמוז לנח ששיגח היטב על בנו, כי יש אחד מהם - חם - שכבר בתיבה סו מדרך הישר, כמו שכתוב בגמ' סנהדרין (קח): ובאמת חם זה גרם הרבה חורבן לעולם במה שהזיק אחר כך לנח אביו.

לפני עשרות שנים, בירושלים של מעלה, היה יהודי אחד שמסר נפשו להרבות כבוד שמים. היה נוסע מדי שבת בשבתו לכל מיני כפרים ומושבים נידחים, כדי לחזק שם יהודים ולהחזירם לאביהם שבשמים [היה פועל מטעם עצמו, בלי קשר לאף ארגון שעוד לא היו באותם ימים]. בתקופה מסוימת הרגיש שדבריו לכאורה אינם עושים רושם. זה גרם לו חלישות הדעת, ונכנס למרן הגר"ח שסואלביץ זצ"ל לתנות את הרגשי ליבו. הגר"ח הוציא ספר דברים ופתחו בפרשת ראה (ג,ט), שם יש פסוק נורא: "לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו ולא תחמול ולא תכסה עליו", כל זה על מה ולמה, "כי ביקש להדיחך". לא כתוב שהדיח, רק "ביקש", רצה וניסה, ועל זה בלבד עונשים נוראים. מעתה, עמוד וחשוב, מדה טובה הרי מרובה פי חמש מאות, כמה שכו"ש על "ביקש לקרב", אפילו אם לא מצליח. כל שכן שבד"כ, אפילו אם לא רואים את הפירות על פני השטח, מכל מקום ודאי שהדברים פועלים ומשפיעים.

מסופר על אחד מגדולי הצדיקים שבקריה"ת בפר' נח היה תמיד בוכה מאד, ופעם הרהיב עוז אחד מגדולי תלמידיו לשאלאול ע"ז. וענה,

מבואר בבניא נחמיה פ"ט, שבימים אלו [סוף תשרי] נמסר יצרא דעריות בידי אנשי כנסת הגדולה, והם החלישו אותו. ממילא פשוט וברור שכל תפילה בימים אלו על "וכוף את יצרנו להשתעבד לך", אין ערך לגודל פעולתה ולגודל רוממותה לפעול בהתגברות ובכבישת היצר.

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות"
מרכז להצלה רוחנית

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות
מרכז להצלה רוחנית
057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

דרושים חברות לזמן חורף - הטבלה מופיעה בעמוד הקודם

שיעורים בהלכה

נושא	יום	שעה	מקום	מגיד השיעור
בוקר	ה' השבת אבידה (באנגלית)	א	קהילת משי"ח (למעלה)	הרב דניאל גולדשמידט
	ה' ברכות מ"ב ח"ב (באידיש)	א - ה	זכרון דוד, שד"ח 13	הרב בנימין גודמן
אחר"צ	ה' שבת	ו	היכל יצחק	הרב ישראל טל
	ה' שבת	ו	ביהמ"ק רבי עקיבא	הרב פרוש
	חיי אדם (באנגלית)	א - ה	היכל אביגדור, שד"ח 13	הרב שלום רוברג
	הלכה	א - ה	וזאת ליהודה	הרב יוסף כהן
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	ביהמ"ק ויזניץ, רשב"י	הרב ברוך שטרנבוך
	ה' שבת ומועדים	א, ב	ביהמ"ק הגר"א, ישוע"ד 14	הרב יעקב פוכטוונגר
	הלכה	א - ה	אחדות ישראל	הרב עופר לוי
	מ"ב בעינין - חוה"מ (באנגלית)	א - ה	היכל יצחק	הרב דוד איינהורן
	הלכה ואגדה	א - ה	קהילת משי"ח (למעלה)	הרב דניאל גולדשמידט
	שו"ע יו"ד	ד	קול יעקב	הרב ינון זאבי
ערב	הלכה - יו"ד	ג, ד	נודע ביהודה 5	הרב מרדכי זקבך
	הלכה	א - ה	יחל ישראל	הרב יעקב אייזנבך
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א, ב, ג, ה	קהילת משי"ח (בעז"נ)	הרב יעקב לישינסקי
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א, ב, ג, ה	ביהמ"ק המרכזי, שד"ח	הרב יהודה אריה דינר
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א, ב, ג, ה	אמרי חיים - ויזניץ	הרב ברוך שטרנבוך
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	נאות שמחה (בית שני)	הרב יצחק לוקסנבורג
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	בית אליהו	הרב יוסף זלצמן
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	פוניבז'	הרב יצחק לוי
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	ביהמ"ק רבי עקיבא	הרב אשר שטיינברגר
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	בני תורה, אבי עזרי 24	הרב פנחס שוב
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	היכל יצחק	הרב מאיר גפני
	ה' שבת וענינא דיומא משני"ב	א - ה	קהילת אשכנז	הרב דניאל גולדשמידט

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות נא לפנות לטל' 050-4122753

לקבלת הגיליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

לגבאים ולאחראים: נא עדכנו על שינויים והוספות בטל' 9141217

תכנית "שמח תשמח" הלוואות בפרסה של 200 תשלומים

לפרטים: הרב א. ארנפורינד 050-4150605

למען עתיד ילדיך

הקופה הקדושה והחזקת בני

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

הקופה הקדושה והחזקת בני